

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. Весела Статкова
за дисертационен труд на
Димитър Любенов Воденичаров
на тема

“Естетически и технологични практики в сценичното осветление на европейския театър (от последната четвърт на XIX-ти до втората половина на XX-ти в.)”
с научен ръководител проф. д-р Галина Лардева
за присъждане на образователната и научна степен “доктор”

Представените от Димитър Воденичаров материали са в съответствие с нормативните изисквания за присъждане на образователната и научна степен „доктор” и включват:

1. Дисертационен труд - в обем от 149 стр., включващи научно-теоретичните приноси, ползваната литература на кирилица и на латиница, списък на ползваните статии, периодични издания и материали, публикувани в електронната мрежа.

2. Автореферат - 63 страници, включващ научно-теоретичните приноси и заглавията на научните публикации по темата: “Състояние, художествени задачи и технологични практики на сценичното осветление от последната четвърт на XIX-ти до началото на XX-ти век”; “Нови медии в пространството на театъра” и “Адолф Апия, първи прояви на модерния театър”.

3. Приложение - 60 страници с илюстративен материал

4. Заповед на Ректора на АМТИИ за зачисляване като докторант на самостоятелна форма на обучение; Удостоверение за успешно положени изпити; Заповед на Ректора за промяна на темата на дисертационния труд; Заповед за отчисляване с право на защита; Препис на Протокол от заседание на катедра “Приложни изкуства” с решение за допуск до публична защита

Дисертацията е структурирана в четири раздела:

Въведение; Изследователски раздел, състоящ се от шест глави; Емпиричен раздел, представящ 3 авторски проекта; Заключение; в допълнение към тях : Декларация за приносите на хабилитационния труд; Публикации по

темата; Библиография

Въведението изяснява предмета и обхвата на изследването, определя тематичните граници и състоянието на проблема, посочва източниците на изследването. Описва се структурата на дисертационния труд, поставени са целите и задачите на изследването, описана е методологията и актуалността на темата.

Хронологичните граници на изследването обхващат периода от края на XIX в. до края на XX в. “За базова хронологична граница на изследването е определено времето на въвеждане на електричеството в сценичното пространство”.

Основна цел на научното изследване е “да подпомогне учебния процес в специалност “Сценография”, като синтезира наличната теоретична и техническа информация за развитието на осветителната техника и нейните функции.” Вниманието на автора се съсредоточава върху “тези аспекти на сценичното осветление, които са свързани със сценичната практика на театралния художник.”

Авторът изследва връзката между работата на сценографа, който определя театралното пространство и работата му върху промяната на това пространство чрез светлината. Тези два аспекта са неразривно свързани, както със създаването на визуално внушение, така и с използването на светлината като допълнителен фактор за тотално въздействие.

Проучени, анализирани и отразени са многобройни литературни източници, теоретични програми, манифести и публикувани визуални концепции на автори, които разглеждат сценичното осветление като неотменна част от постановъчния замисъл, в тяхната историческа последователност.

Първа глава - “Състояние, художествени задачи и технологични методи на сценичното осветление в края на XIX-ти до началото на XX-ти век” (стр.12 – 22) визира основни естетически и технологични тенденции в сценичното оформление през XIX в. Преходът от романтизъм към натурализъм, импресионизъм и символизъм, а в технически план замяната на газово с електрическо осветление, което е истинска революция и повратен момент не само в сферата на човешкия бит, но и в новопоявилите се възможности за

изграждане на светлинната партитура в театралния спектакъл.

Детайлно е разгледан терминът “**Gesamtkunstwerk**” и неговото значение (*gesamt* от старонемския глагол *samanon (versammeln - събирам)*), свързан с естетическите стратегии и едни от най-значимите теоретични трудове на Рихард Вагнер: “Художественото произведение на бъдещето” (“Das Kunstwerk der Zukunft”, 1850) и “Опера и драма” (“Oper und Drama”) публикуван през 1852, връзката им с философията на Ницше и тяхното продължение в творчеството на Скрябин, Мейерхолд, Фукс, Крейг, Апиа.

Втора глава – Адолф Апиа и Гордън Крейг, първи представления на модерния театър (стр. 22 – 44).

Спирайки се детайлно на биографията на Адолф Апиа, на неговото творчество и теоретични трудове, авторът се стреми да изясни контекста на времето, в което се зараждат и оформят театралните концепции на Апиа и с право определя значението им за развитието на сценографията като “революционно” и “фундаментално”: Развивайки Вагнеровата концепция за театър Апиа “разработва на нейна основа сценографски, светлинни и пластични модели на универсално сценично действие”.

Адмираiram вниманието, което авторът отделя на Адолф Апиа, новатор в концепциите за сценично осветление и сценография, чиито идеи са в основата на многобройни иновации, възгледи и практики в театъра и който оказва влияние не само върху своите съвременници, но и до днес вдъхновява с визионерските си идеи.

Особен интерес предизвика у мен анализа на теоретичните принципи на Адолф Апиа, изложени в “Музиката и постановката” (“Die Musik und die Inszenierung”, 1899), които онагледяват разбиранията на поколения сценографи от световен мащаб.

Авторът визира като най-пълно изследване върху творчеството на Апиа монографията на Анна Улянова “Адолф Аппиа. Театр пространства и света”.

Друг изследовател на Апиа е професорът по драматургия, театрална история и критика в Кралския колеж в Лондон Ричард Бийчъм / Richard C. Beacham, Adolphe Appia: Artist and Visionary of the Modern Theatre/, в чието немско издание (Adolphe Appia. Künstler und Visionär des Modernen Theaters, Alexander Verlag, 2006) е публикувано знаково интервю на Ян Линдерс с Робърт

Уилсън: *Робърт Уилсън за Апия, светлината и театъра.*

Лично за мен това е едно по-пълно и пространно изследване на творчеството и философията на Адолф Апия.

Трета глава разглежда **формирането на новото сценично пространство и отношенията сцена-зала** (стр. 45 – 63). Авторът особено пространно и задълбочено разглежда такива основополагащи понятия, валидни за формирането на съвременния театър, като “синтетичен театър”, “тотален театър”, въвежда понятия повлияли върху театралната архитектоника, обръщайки внимание на “театър храм” или друго основополагащо понятие като “релефна сцена”. Акцентира се върху значими архитектурни проекти на Шинкел, Земпер, Фукс и Беренс, Гропиус, Бел Гедес и др.

Бих искала да се спра на феномена “сферичен театър”(das Kugeltheater), въведен от Андор Вайнингер - един от основополагащите представители на школата Баухауз. Това е един от най-утопичните проекти на театрална сграда в човешката история, която независимо от това, че е останала само в проект, е дала отражение върху развитието на съвременния театър.

Четвърта глава – Зрима музика (стр. 63 – 75) е посветена на уникалната симбиоза между звук, цвят и светлина, предсказана от гениалния композитор Александър Скрябин, чийто талант е прозрял далеч в бъдещето и предначертал развитието на съвременните сценични изкуства. Много от неговите идеи възникнали в началото на ХХ в. са определящи за дигиталната революция в ХХІ в.

Пета глава – История на новите медии в представлението (стр. 75 - 118)

Дисертантът детайлно изследва развитието и тенденциите в театъра на ХХ век, като проследява творчеството на знакови фигури, определящи развитието на съвременните театрални средства и идеи.

В своята същност театърът винаги е бил мулти-медийно изкуство и винаги е използвал при възможност най-иновативните технологии и “нови” медии в различните етапи от развитието си – от Deus ex machina в Древна Гърция до сложни компютърни системи, интерактивни холограми, роботика и изкуствен интелект днес.

В тази глава считам за особено важно представянето на едни от най-

забележителните театрални творци през втората половина на XX в. - чешкия сценограф Йозеф Свобода и Роберт Уилсън – режисьор и сценограф, актьор, архитект и видеоартист, за които светлината е също толкова важна, както текста, музиката, сцената, актьорите.

Описани и анализирани са сцени от знакови спектакли на Уилсън. За Уилсън светлината е равнопоставен елемент от спектакъла, също както и актьора, но и “магическа пръчка”.

Шеста глава – Светлината като формообразуващ елемент от визуалната организация на сценичната среда (стр. 118 – 134) визира основните специфики при дизайна на сценично осветление, разгледани са принципите на композицията и нейните елементи и технологични практики до извеждането на осветлението като самостоятелно изразно средство.

Изложените в тази глава методи и стандарти на осветление в съчетание с практическите указания и бележки биха били особено ценно помагало в обучението на студентите в специалност “Сценография” в областта на светлинния дизайн в рамките на дисциплината “Техника и технология на сцената” , а също така предпоставка за въвеждане на дисциплината “Светлинен дизайн”.

Емпиричен раздел, в който са представени три авторски проекта от сценографската практика на автора, в които сценичното осветление е водещо в проектирането и реализацията им.

- ♣ “Великденско вино” от К. Илиев, реж. Л.Капон, ДКТ – Пловдив, 2012
- ♣ “Подземни чайки” от А. Вайехо, реж. Тр.Гогов, ДКТ Пловдив, 2012 / ДТ Димитровград, 2013 г.
- ♣ “Птици” от Аристофан, нереализиран сценографски проект, мислен за Камерна сцена на ДТ Пловдив

В детайлното изложение в този раздел авторът демонстрира натрупания си през годините опит на сценограф и практически познания в областта на светлинния дизайн.

Авторефератът съответства на дисертацията. Темите на публикациите съответстват на разглежданата в дисертационния труд проблематика.

Научно-теоретични приноси

Дисертационният труд притежава безспорни постижения в теоретичен и практико-приложен аспект. За пръв път в националното образователно и научно пространство са детайлно проучени и комплексно анализирани естетическите практики и технологични аспекти на сценичното осветление в неразривната му връзка с пространството на спектакъла. Несъмнен е приносния характер на дисертационния труд. Бих препоръчала публикация на печатно издание.

В заключение, в качеството си на рецензент, давам **положителна оценка** на дисертационния труд и убедено предлагам **да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ на Димитър Любенов Воденичаров.**

септември 2018

Доц. Весела Статкова